

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Oddělení praxe

Bakalářská práce

ROLE KLÍČOVÉHO PRACOVNÍKA V ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI VYŽADUJÍCÍ OKAMŽITOU POMOC

Vedoucí práce: Mgr. Magdalena Ehrlichová

Autor: Lucie Nedvědová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: Kombinovaná

Ročník: IV.

2019

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum: 29. 03. 2019

Lucie Nedvěďová

Poděkování:

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce paní Mgr. Magdaleně Ehrlichové. Za její odborné vedení, cenné rady, připomínky, motivaci a zejména trpělivost, kterou mi při psaní práce poskytla.

Dále bych chtěla poděkovat celému kolektivu zaměstnanců Dětského centra Jihočeského kraje, o. p. s., za spolupráci, zejména tak panu PhDr. Martinu Karasovi, Ph.D. za pomoc a rady, které mi k napsání této práce poskytl.

Obsah

Úvod	6
1. Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc	7
1.2 Poskytované služby	8
1.3 Personální obsazení	9
1.4 Spolupráce s dalšími odborníky	12
2. Charakteristika cílové skupiny	14
2.1 Období dospívání	14
2.1.1 Biologické změny	15
2.1.2 Psychické změny	15
3. Pobyt dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc	17
3.1 Příčiny umístění dítěte	17
3.2 Příjem do zařízení dítěte	17
3.3 Průběh pobytu a práce s dítětem	19
3.4 Práce s rodinou dítěte	19
3.5 Ukončení pobytu	21
4. Role klíčového pracovníka	23
4.1 Charakteristika klíčového pracovníka	23
4.2 Obsah činnosti klíčového pracovníka	24
4.2.1 Vypracování a naplňování individuálního plánu	25
4.2.2 Hodnocení individuálního plánu	26
4.2.3 Spolupráce klíčového pracovníka s pracovníky v zařízení a v dalších institucích	26
4.3 Spolupráce klíčového pracovníka s dítětem a jeho rodinou	26
4.4 Úskalí práce klíčového pracovníka	28
5. Klíčový pracovník v zařízení vyžadující okamžitou pomoc v Dětském centru Jihočeského kraje (DCJK)	30
5.1 Role klíčového pracovníka v DCJK	30
5.2 Obsah činnosti klíčového pracovníka v DCJK	31
5.2.1 Úvodní setkání s uživatelem	31
5.2.2 Individuální plánování	32

5.2.3	Činnost klíčového pracovníka jako koordinátora týmu.....	34
5.2.4	Spolupráce klíčového pracovníka s dítětem a jeho rodinou v DCJK.....	35
	Závěr	36
	Seznam použitých zdrojů	38
	Seznam zkratk	41
	Abstrakt	42
	Abstract	43

Úvod

Téma mé bakalářské práce je *Role klíčového pracovníka v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*. Toto téma jsem si vybrala z důvodu, že jsem chtěla získat větší náhled na práci klíčového pracovníka.

Práci klíčového pracovníka zaměřím na dospívající období. Toto období jsem si vybrala zejména proto, že v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc stoupá počet přijatých dětí v tomto období.

Cílem mé bakalářské práce bude představit roli klíčového pracovníka v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc u dospívajících dětí. Pro naplnění daného cíle práce vymezím pozici klíčového pracovníka za pomoci odborné literatury, nadále budu čerpat z informací, které mi poskytnou pracovníci dětského centra.

V úvodní kapitole charakterizují zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, zejména legislativní ukotvení, poskytované služby, personální obsazení a odborníky, se kterými zařízení spolupracuje. Následující kapitoly budou věnovány dospívání, představení pobytu dítěte v zařízení a pak roli klíčového pracovníka.

Na roli klíčového pracovníka jsem se zaměřila, protože je v současné době kladen hodně velký důraz na individuální plánování a klíčový pracovník je jednou z hlavních částí celého procesu. V závěrečné kapitole uvádím příklad z praxe dětského centra Jihočeského kraje, jehož součástí je i zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

Nejvíce používanými zdroji pro mou bakalářskou práci je zákon č. 359/1999 Sb., Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc – umístování dětí, podmínky péče o děti, financování provozu od Barvíkové, Paloncyové a Machové, Sanace rodiny od Bechyňové a Metody a řízení sociální práce od Matouška.

1. Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

V první kapitole se budu zabývat zařízením pro děti vyžadující okamžitou pomoc (dále jen ZDVOP), zejména pak jeho legislativním ukotvením, cíli a posláním. Dále popíši služby, které toto zařízení nabízí a v neposlední řadě charakterizují personální obsazení a další spolupracující odborníky, popř. instituce.

1.1 Charakteristika zařízení

Charakteristiku zařízení vymezuje zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. Jedná se o zařízení, které zajišťuje celodenní péči dětem, o které z nějakého důvodu nemůže být postaráno. Zajištění péče v ZDVOP je krátkodobého charakteru po dobu, než se najde dlouhodobé řešení tíživé životní situace dítěte. Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí vymezuje důvodnost přijetí do ZDVOP, a to následovně:¹

- a) *Na základě rozhodnutí soudu,*
- b) *na základě žádosti obecního úřadu s rozšířenou působností,*
- c) *na základě žádosti zákonného zástupce dítěte, nebo*
- d) *požádá-li o to dítě.²*

Jak jsem již zmínila, tak ZDVOP by mělo zajišťovat pobyt pouze krátkodobý a na přechodnou dobu. Jak uvádí Novotná a spol. podle důvodové zprávy k zákonu č. 401/2012 Sb.³ směřuje k zdůraznění přechodného a krizového charakteru. Rozdílnost v délce pobytu závisí na důvodnosti umístění dítěte do zařízení⁴

ZDVOP má zákonem uloženou maximální kapacitu přijatých dětí, která je 28 dětí ve věku od narození do 18 let. Tento počet je dán zejména tím, že je zajištěná jistá míra individuální péče o děti. Tato kapacita může být ve výjimečných případech překročena, a to v případě, že do zařízení musí být přijati sourozenci, a tak v rámci zachování

¹ Srov. zákon č. 359/1999 Sb.

² Zákon č. 359/1999 Sb. § 42, odst. 2

³ Zákon, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

⁴ Srov. NOVOTNÁ, V. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*, s. 276–290.

sourozeneckých vazeb mohou být přijati i nad stav. Další překročení kapacity je vázáno na udělení výjimky od ministerstva.⁵

1.2 Poskytované služby

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ukládá povinnosti ZDVOP. Zařízení musí zajistit dítěti péči, s přihlédnutím na jeho věk a potřeby, po dobu jeho pobytu v zařízení bez ohledu na důvodnost přijetí. Zařízení má povinnost během poskytování služeb dítěti a jeho rodině pracovat v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte, který vypracoval orgán sociálně-právní ochrany dětí a mládeže (dále jen orgán SPOD).⁶

ZDVOP je povinno zajistit dítěti nejen uspokojení základních biologických potřeb jako je ubytování a strava, ale také uspokojení dalších potřeb, jako je pocit bezpečí, jistoty, vzdělání a sebeuplatnění. Pracovníci ZDVOP se tedy snaží o maximální péči po všech stránkách. Zařízení zajišťuje kontakt s vnějším světem prostřednictvím školského zařízení, volnočasových aktivit mimo zařízení, dále zajišťuje lékařskou péči a výchovnou péči. V neposlední řadě je sem potřeba zahrnout i zajištění pomoci a péče dalších odborníků, jako je např. speciální pedagog nebo psycholog.⁷

Dále je zařízení povinno dle možností zprostředkovávat kontakt s rodinnými příslušníky. Rodině je poskytnut nejen kontakt, ale i nabídnuta pomoc, prostřednictvím základního sociálního poradenství. Poradenství poskytují pracovníci nejen rodině, ale také samotnému dítěti. Instituce motivuje a vede uživatele a jeho rodinu nebo jinou osobu odpovědnou za výchovu dítěte, k vyřešení tíživé životní situace.⁸

ZDVOP má zpracovány vnitřní postupy a směrnice, které se týkají práce s dítětem a jeho rodinou. Zde jsou také ukotveny práva a povinnosti všech zúčastněných.⁹

⁵ Srov. zákon č. 359/1999 Sb.

⁶ Srov. zákon č. 359/1999 Sb.

⁷ Srov. Tamtéž.

⁸ Srov. Tamtéž.

⁹ Srov. Tamtéž.

1.3 Personální obsazení

Personální zajištění v ZDVOP je dáno zákonem č. 359/1999 Sb, zde je také vymezen maximální počet dětí na jednoho pracovníka a celkový počet dětí v zařízení. V této kapitole tedy upřesním organizační řád a konkrétní pracovní pozice, které se mohou v ZDVOP nacházet.

Jak jsem již uvedla, tak dle zákona č. 359/1999 Sb. je maximální počet umístěných dětí v jednom zařízení 28. Dle konkrétního počtu je pak určen počet zaměstnanců, kteří o děti pečují. Maximální počet dětí na jednoho zaměstnance jsou 4 děti. Umístěným dětem je zařízení povinno zajišťovat nepřetržitou péči, kterou poskytuje prostřednictvím svých zaměstnanců. Tito zaměstnanci musí splnit několik kritérií, aby mohli činnosti SPOD vykonávat. Zaměstnanec musí doložit odbornou způsobilost, tím se rozumí ukončené studium na vysoké škole a vysoké odborné škole v oblastech, které jsou uvedeny v zákoně 359/1999 Sb § 49a odst. 2.¹⁰ *Dále vzdělání v rozsahu, ve kterém se vyžaduje pro získání osvědčení o zvláštní odborné způsobilosti na úseku sociálně-právní ochrany podle zvláštního právního předpisu a praxe v trvání nejméně 1 roku nebo absolvování akreditovaných vzdělávacích kurzů pro sociální pracovníky podle zákona o sociálních službách v rozsahu nejméně 200 hodin a praxe v oblasti péče o rodinu a dítě v trvání nejméně 2 let.*¹¹ Osoby, které absolvovaly tento kurz, musejí mít dokončené minimálně základní vzdělání. Na péči o děti se mohou podílet i osoby, které odbornou způsobilost nemají. V tomto případě musí svou činnost vykonávat s dozorem osob, které odbornou způsobilost mají, avšak jsou povinni do 2 let odbornou způsobilost získat.¹²

Na vrcholu organizační struktury zařízení je vždy **ředitel** zařízení. Schopnosti, které má mít dobrý vedoucí pracovník jsou zejména takové, které prokazují schopnost vést pracovníky a rozlišovat jejich zájmy a potřeby. Tyto schopnosti pak vedoucí umí využít ve prospěch celého týmu a rozpoznat pozitivní či hlavně negativní atmosféru v týmu a dle toho reagovat. Další složkou je umět přistupovat k jednotlivým členům pracovního kolektivu a zastupovat je tak navenek. Dobrý vedoucí pracovník tedy podněcuje pracovní kolektiv k aktivní spolupráci a udržuje tak kolektiv v chodu. Pracovník na vedoucí pozici by měl ovládat zejména komunikační techniky, které jsou

¹⁰ Srov. zákon č. 359/1999 Sb.

¹¹ Zákon č. 359/1999 Sb. § 49a, odst. 2.

¹² Srov. zákon č. 359/1999 Sb.

pro tuto pozici zásadní. Pracovník musí nejen informace přijímat, ale také poskytovat a s těmito informacemi pracovat dál.¹³ *Zákon č. 401/2012 Sb., který novelizoval zákon č. 359/1999 Sb., nově zakotvil úpravu postavení ředitele zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc především výčtem jeho práv a povinností.*¹⁴ Ředitel zařízení je osobou, která má ve své kompetenci řízení pobytu dítěte v ZDVOP, a to i kontakt s jeho rodinou. Vedoucí pracovník zařízení, dle svých kompetencí a podmínek stanovených zákonem, může zprostředkovat kontakt s rodinou nebo může kontakt omezit. Ředitel zařízení musí po celou dobu brát na zřetel i další právní tituly a jednat v nejlepším zájmu dítěte. Avšak pro úplný zákaz styku je nutné rozhodnutí soudu. V kompetenci ředitele je však zamezit kontaktu rodiče s dítětem v případě, že to není v zájmu dítěte, nebo např. z důvodu, že je rodič pod vlivem drog či se nevhodně chová. Dítě během pobytu zastupuje ředitel v běžných záležitostech, informuje o něm zákonné zástupce, podává informaci orgánu SPOD, zajišťuje a povoluje cestování mimo zařízení, ať už s dozorem nebo bez dozoru, uchovává věci dětí, zajišťuje vyšetření dětí při podezření na užití návykové látky atd.¹⁵

Dalším pracovníkem, který se podílí na SPOD je **sociální pracovník**. Sociální pracovník je osoba, která přímo poskytuje sociální služby a pomáhá osobám, které potřebují k vyřešení své dosavadní situace sociální služby. Za jakých podmínek může osoba vykonávat sociální práci stanovuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, a to v ustanoveních § 109–111 a 115–117.¹⁶ Mimo výše uvedené požadavky na odbornou způsobilost sociálního pracovníka jsou kladeny i další důležité nároky, které nejsou zakotveny v zákoně, jako například to, že sociální pracovník by měl být fyzicky zdatný a inteligentní. Dále je důležité, aby sociální pracovník na klienta dobře působil a také, aby v něm vzbuzoval důvěru. Dalším faktorem, který do jisté míry působí na klienta, je např. vzhled sociálního pracovníka a pověst, kterou u ostatních klientů má. K neméně důležitým, než výše zmíněným vlastnostem a dovednostem patří i komunikační dovednost pracovníka. Tato dovednost je nástrojem k navázání vztahu s uživatelem a pomocníkem při řešení tíživé životní situace uživatele. Součástí této dovednosti je také naslouchání, uživatel musí vědět, že sociální pracovník problém pochopil a že mu věnuje dostatečnou pozornost. Toho sociální pracovník dosahuje

¹³ Srov. MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 350.

¹⁴ NOVOTNÁ, V. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2., 2016. s. 296.

¹⁵ Srov. tamtéž, s. 296–297.

¹⁶ MATOUŠEK, O. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*, s. 47.

prostřednictvím empatie, která je taktéž nutná pro výkon sociální práce.¹⁷ Kompetence sociálního pracovníka ZDVOP má každé zařízení stanoveno vnitřně, ale i tyto interní předpisy jsou v souladu s právními předpisy. V ZDVOP je dán počet sociálních pracovníků v zařízení, a to na každých 10 dětí náleží sociální pracovník s pracovním úvazkem 1,0.¹⁸ Práce sociálního pracovníka spočívá zejména v administrativní práci, v jednání s dítětem a jeho rodinou, v jednání s orgánem SPOD a ve spolupráci s dalšími návaznými službami atd.

Nejpočetnější skupinou, která se podílí na SPOD jsou **pracovníci přímé obslužné péče**. V této skupině jsou zahrnuti i pracovníci, kteří poskytují zdravotnické služby, vychovatelé a pracovníci v sociálních službách, tzv. tety / strýcové. Pracovníci, kteří se starají o děti v zařízení, by měli být obdařeni pozitivními vlastnostmi, které jim napomáhají zejména během řešení problematických situací. Mezi kladné vlastnosti vychovatele patří získávání autority, vzbuzování důvěry, umění dobře zahájit komunikaci s jedinci a empatie. Další neméně významnou vlastností, bez které se vychovatel v kontaktu s dospívajícími dětmi neobejde, je umět spravedlivě pracovat se systémem odměn a trestů.¹⁹ Počet osob v přímé obslužné péči se liší jednak podle kapacity ZDVOP, ale i podle zákonných předpisů. Dále je nutné zohlednit taky konkrétní skupinu dětí a dle toho zajistit odborný personál. Pokud není personál schopný nebo kompetentní zajistit odbornou péči v rámci kmenových a externích zaměstnanců, pak je tuto péči povinen zajistit jinak.²⁰

Součástí pracovního týmu je dále **psycholog**, který nemusí být v zařízení zaměstnán řádně, ale může do zařízení pouze docházet.²¹ Psycholog zajišťuje odbornou psychologickou pomoc. Tato pomoc pomáhá překonávat dítěti pobyt mimo svoji rodinu. Psycholog dále zaměřuje své působení na možnou citovou deprivaci dítěte.²² Psycholog prostřednictvím své práce zjišťuje stav dítěte po psychické stránce a ve spolupráci s ostatními pracovníky zajišťuje podporu a provázení dítěte během jeho pobytu v ZDVOP. Psycholog spolupracuje s klíčovým pracovníkem a pokud to aktuální

¹⁷ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 50–52.

¹⁸ Srov. *Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany: pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*, s. 53.

¹⁹ Srov. SLOMEK, Z. *Etopedie*. s. 78.

²⁰ Srov. *Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany: pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*, s. 55.

²¹ Srov. *Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany: pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*, s. 54.

²² Srov. MACELA, M. *Metodické doporučení MPSV č. 1/2011 k některým otázkám spojeným s provozem a financováním zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*. [online]. [cit. 30. 1. 2019].

situace dítěte vyžaduje, tak spolupracuje i s dalšími odborníky. Veškerá tato spolupráce má vést ke zlepšení psychického stavu dítěte.²³

Další neméně významnou pracovní pozicí v zařízení je **speciální pedagog**, který může být zaměstnán jako kmenový zaměstnanec nebo může docházet do zařízení externě.²⁴ Speciální pedagogika je disciplína zabývající se výchovou a vzděláváním osob se specifickými poruchami. Osoba, která vykonává činnosti speciálního pedagoga má vzdělání a kvalifikaci dle zákona 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících.²⁵ Speciální pedagog je poradcem a konzultantem pro pracovníky, kteří jsou každodenně v kontaktu s dětmi, jelikož jim přináší podrobné informace o dětech. Další důležitou kompetencí je, že se pracovník zapojuje do individuálního plánování.²⁶

Dalšími členy pracovního týmu zařízení může být **lékař, psychiatr, právník, pracovník sociálně aktivizačních služeb a terapeut**. Ve většině případů jsou tyto pracovní pozice zastoupeny externě.²⁷

1.4 Spolupráce s dalšími odborníky

V návaznosti na kapitolu Personální obsazení se zaměřím na instituce, které se ZDVOP také spolupracují. Během pobytu dítěte se můžou vyskytnout různé situace, které se týkají dítěte a jeho minulosti i přítomnosti, a tak je zařízení povinno spolupracovat i s jinými institucemi / odborníky, se kterými nemá uzavřenou smlouvu. Do této kategorie může patřit např. škola, policie, lékaři, právníci atd.

První institucí, kterou je potřeba zmínit je spolupráce s orgánem sociálně – právní ochrany dětí. **Orgán SPOD** je institucí, která zabezpečuje subjekty státní správy a stará se o děti na území České republiky. Tento orgán zajišťuje řádnou péči, která dítěti není zajištěna v jeho rodině biologické.²⁸

²³ Srov. *Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany: pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*, s. 56.

²⁴ Srov. BARVÍKOVÁ, J. - PALONCYOVÁ, J. - MACHOVÁ, J. *Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc – umístování dětí, podmínky péče o děti, financování provozu*, s. 54.

²⁵ Srov. PRŮCHA, J. – MAREŠ, J. a WALTEROVÁ, E. *Pedagogický slovník*, s. 223.

²⁶ BOŤOVÁ, A. *Náhradní rodinná péče a transformace systému péče o ohrožené děti v České republice*, s. 55.

²⁷ Srov. BARVÍKOVÁ, J. - PALONCYOVÁ, J. - MACHOVÁ, J. *Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc – umístování dětí, podmínky péče o děti, financování provozu*, s. 54.

²⁸ VELEMÍNSKÝ, M. a STUDENOVSKÝ, P. ed. *Rukověť pro poskytovatele a zadavatele sociálních služeb v oblasti problematiky dětí a mládeže*, s. 21–26.

Orgány SPOD (do této skupiny patří i zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc) mají povinnost mezi sebou spolupracovat a předávat si získané informace o dítěti. Vše musí proběhnout v souladu se zákonem a platnými předpisy.²⁹ ZDVOP a orgán SPOD tak společně poskytují sociálně – právní ochraně dítěti, které se dostalo do nepříznivé životní situace. Tyto dva orgány společně realizují sociálně – právní ochranu ve shodě s individuálním plánem, který vzniká ve spolupráci mezi rodičem, zařízením, orgánem SPOD a popř. dalšími odborníky, kteří se mohou podílet na řešení dané situace.³⁰

Pracovníci ZDVOP jsou pro oddělení sociálně právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností (dále oddělení SPOD) důležitými partnery, kteří jim pomáhají. Vzhledem k tomu, že jsou pracovníci ZDVOP v každodenním kontaktu s dítětem, je jejich kvalitní a rychlá komunikace důležitá. Pracovníci si vzájemně předávají informace, které jsou pro obě strany významné (pokud to předpis nezakazuje). Společně se tedy vzájemně respektují a jednájí tak hlavně v nejlepším zájmu dítěte.³¹ Zaměstnanci oddělení SPOD, navštěvují dítě, které mají na starosti a které je umístěno v ZDVOP. K těmto návštěvám musí mít oprávnění, jež je ve shodě se zákonem. Pracovníci oddělení SPOD mohou navštívit nejen zařízení ZDVOP, ale také školu, kroužky nebo další místa, kde tráví dítě svůj volný čas.³²

Mezi další odborníky / instituce, se kterými ZDVOP spolupracuje je **školské zařízení**. Škola je místem, kde děti tráví velkou část času, proto také může být problém související s rodinou, odhalen právě zde.³³ Proto z tohoto důvodu ZDVOP kontaktuje školu, kam dítě docházelo před umístěním. Informace poskytnuté školou umožňují ZDVOP zaměřit se na konkrétní problémy, které dítě má.

²⁹ Srov. tamtéž.

³⁰ Srov. *Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany: pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*, s. 91–92.

³¹ Srov. JIRKOVÁ, K. *Metodický pokyn MPSV*, str.4 [online] [cit. 2019–03-10].

³² VELEMÍNSKÝ, M. a STUDENOVSKÝ, P. ed. *Rukověť pro poskytovatele a zadavatele sociálních služeb v oblasti problematiky dětí a mládeže*, s. 26.

³³ MATOUŠEK, O. a PAZLAROVÁ, H. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*, s. 39.

2. Charakteristika cílové skupiny

V této kapitole se zaměřím na charakteristiku cílové skupiny dospívajících dětí, kde se budu zabývat nejdůležitějšími změnami, které se dítěte v tomto období týkají. Kapitulu, která charakterizuje období dospívání, jsem do své bakalářské práce zařadila z důvodu, protože si myslím, že je toto období důležitým mezníkem v životě člověka a je také velice rizikovým.

2.1 Období dospívání

Slovo adolescence pochází z latinského slova adolescere, které znamená „dozrávat“.³⁴ Z hlediska biologického je dospívání životní fází, která je ohraničena prvními znaky pohlavního zrání a zakončena plnou pohlavní zralostí, jež znamená plnou reprodukční schopnost.³⁵ Dospívání lze také charakterizovat jako přechod mezi dětstvím a dospělostí. Během této doby se mění osobnost po fyzické, psychické i sociální stránce. V období dospívání jedinec hledá a přehodnocuje svou vlastní proměnu, kdy chce přijatelné společenské postavení a vytváří si zralejší podobu své vlastní totožnosti.³⁶ Adolescence je doba prudkých změn, protestů, neukázněnosti, náladovosti a zdravotních rizik.³⁷

Dospívání časově spadá do druhého desetiletí života jedince. Rozdělení období dospívání se liší dle různých autorů.³⁸ V této práci uvedu rozdělení dospívání dle paní Marie Vágnerové, která adolescenci datuje od 10 do 20 let a rozděluje adolescenci podle věku na ranou adolescenci (pubescenci) a pozdní adolescenci.³⁹ **Ranou adolescenci** označujeme jako období pubescence. Toto období je časově vymezeno prvními pěti lety. Během pubescentního období je u jedince největší změnou tělesná stránka, která souvisí s pohlavním zráním. Na biologické a fyzické změny navazují psychické a sociální změny.⁴⁰ **Pozdní adolescence** navazuje a trvá přibližně dalších

³⁴ CARR-GREGG, M. *Psychické problémy v dospívání*, 2012. s. 25.

³⁵ Srov. LANGMEIER, J. a KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 138.

³⁶ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, s. 367.

³⁷ CARR-GREGG, M. *Psychické problémy v dospívání*, s. 25.

³⁸ Srov. Macek, P. *Adolescence*, s. 9.

³⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, s. 359-362.

⁴⁰ Srov. Macek, P. *Adolescence*, s. 35–36.

5 let. *A je především dobou komplexnější psychosociální proměny, mění se osobnost dospívajícího i jeho společenské pozice.*⁴¹

2.1.1 Biologické změny

Období dospívání je v životě jedince zásadním biologickým bodem, kdy je člověk schopný reprodukce. Začátek dospívání je limitován geneticky a v posledních letech se posunul do nižšího věku. Dospívání se projevuje tělesnými změnami, které jsou viditelné a zpracování těchto změn je pro jedince složité. Dospívání je charakteristické růstem postavy, změnou proporcí, vývojem sekundárních pohlavních znaků, funkčností pohlavních orgánů a také sexuálními prožitky. Jedinec tak může být na změny hrdý, ale naproti tomu se za ně může také stydět. V rané adolescenci dospívají dívky dříve než chlapci. V tomto období se jedinci zaměřují na své tělo, jelikož je důležitou součástí tělesné identity. Mladiství svůj vzhled srovnávají s okolím a snaží se dosáhnout jisté normy, která je pro okolí přitažlivá. Touto atraktivností tak získávají důležité postavení ve společnosti dospívajících, které je pro jedince významné. Zejména dívky se zabývají svou vizáží více než čímkoliv jiným. Prostřednictvím svého zevnějšku a oblečení vyjadřují dospívající a sdělují okolí svou identitu.⁴²

2.1.2 Psychické změny

V průběhu dospívání dochází u adolescenta změna k jinému stylu myšlení. Jedinec je schopen uvažovat systematicky, zvládá si připustit různé možnosti, které mu pomáhají si rozšířit obzor a možnost posoudit problém z několika hledisek. Dospívajícím se také zlepšuje schopnost soustředění a sebekontroly. Citové prožívání adolescenta ovlivňují hormony, které mají dopad na jeho časté kolísání nálad. Nepřiměřené reakce a kolísání nálad jsou i pro dospívajícího jedince překvapivé a náročné. Tyto neadekvátní reakce se často střídají s apatií a nechutí cokoliv dělat. Jedinci v tomto období neustále přemýšlejí o svých pocitech a vlivem negativních emocí jsou náchylnější k depresím. Pro dospívajícího jedince jsou jeho emoce intimní záležitostí, kterou před okolním světem skrývají.⁴³

⁴¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, s. 370.

⁴²Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*, s. 373–378.

⁴³ Srov. tamtéž, s. 369–379.

2.1.3 Sociální změny

Zásadní sociální změnou v období dospívání je zejména to, že se jedinec snaží odprostit od závislosti na rodině, naproti tomu stojí o navazování vztahů s vrstevníky. Každý jedinec se v tomto období snaží dosáhnout samostatnosti, a to různými způsoby. Dosahování samostatnosti tedy může v tomto období mít za následek to, že jedinci bojují proti rodičům a odmítají jejich kontrolu. Dospívající jedinci rodiče kritizují, vyčítají jim pravdivé i domnělé nedostatky a stydí se za jejich projevy lásky.⁴⁴

Oproti emancipaci dospívajícího od rodiny je pro jedince významné navazování vztahů s vrstevníky. Vztahy s vrstevníky jsou pro dospívajícího určitou jistotou, kterou ztrácí při odpoutání od rodičů. Navazování vztahů s vrstevníky lze rozdělit do několika fází, které se mohou překrývat, mohou se měnit a jsou individuální záležitostí. Zprvu dospívající vyhledávají kontakt s jedinci stejného pohlaví, se kterými vytvářejí skupiny. V tomto období se ozývá potřeba po hlubším přátelství. Jedinci tak navazují individuální přátelské vztahy, které jim pomáhají překonat nejistoty a mohou tak sdílet své pocity s důvěrným přítelem nebo přítelkyní. Další fází je, že se v období puberty projevuje zájem o druhé pohlaví, který dále navazuje ve vytváření skutečných vztahů. Tyto vztahy jsou zpočátku nestále, ale s přibývajícím věkem se jedná i o vztahy stálé.⁴⁵

⁴⁴ LANGMEIER, J. a KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 149.

⁴⁵ Srov. tamtéž, s. 150–151.

3. Pobyt dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

V této kapitole bych ráda přiblížila, jak probíhá pobyt v ZDVOP. Proto se nejprve zaměřím na důvody umístění, tj. co se děje před samotným příjmem do zařízení, dále co obnáší příjem do zařízení a průběh pobytu. V podkapitole Průběh pobytu bych ráda vytyčila spolupráci mezi zařízením a rodinou, protože je, dle mého názoru během pobytu zásadní. Proto zde také uvedu metody a nástroje sociální práce, které pomáhají při práci s rodinou a snaží se tak o brzký návrat dítěte do rodiny nebo umístění do návazných služeb. Na závěr kapitoly ještě popíši ukončení pobytu v zařízení.

3.1 Příčiny umístění dítěte

Příčinou umístění dítěte do ZDVOP je, že dítě zůstane bez domova, péče, pomoci a ochrany. Do této situace se dítě může dostat hned z několika důvodů, a to např. když se rodiče vzdají dítěte, úmrtím rodičů nebo špatnou péčí, která ohrožuje práva dětí zneužíváním a týráním. Dalším důvodem umístění do ZDVOP je hospitalizace rodiče, v tomto případě se jedná o krátkodobé umístění dítěte. Krátkodobým umístěním dítěte do ZDVOP lze mínit i umístění dítěte jako výchovný prostředek k vyřešení nepříznivé životní situace v rodině.⁴⁶

Nejčastějším místem, ze kterého dítě přichází do ZDVOP je biologická rodina, porodnice nebo z péče jiných osob než biologických rodičů, jako jsou pěstouni, adoptivní rodina nebo jiní příbuzní, kteří mají dítě v péči. Další méně častou situací je to, že dítě přichází z jiného zařízení.⁴⁷

3.2 Příjem do zařízení dítěte

Umístění do ZDVOP vymezuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. Příjem do zařízení může proběhnout na základě rozhodnutí soudu, který reaguje na podání návrhu orgánu SPOD. Rozhodnutí soudu směřuje buď k vydání předběžného opatření nebo svěřením dítěte do péče zařízení. Dále může být dítě přijato na základě

⁴⁶ Srov. NOVOTNÁ, V. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*, s. 276–290.

⁴⁷ Srov. BARVÍKOVÁ, J. - PALONCYOVÁ, J. - MACHOVÁ, J. *Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc – umisťování dětí, podmínky péče o děti, financování provozu*, s. 27.

žádosti obecního úřadu s rozšířenou působností, zákonného zástupce dítěte nebo samotného dítěte.⁴⁸

V návaznosti na příčinu umístění dítěte do ZDVOP lze také určit maximální možnou délku pobytu v tomto zařízení. Maximální lhůty se pohybují od 3 do 6 měsíců v závislosti na přijetí. Pokud je dítě přijato za základě žádosti od zákonného zástupce, lhůta maximální délky pobytu je 3 měsíce. Prodloužit pobyt lze na základě podané další žádosti zákonného zástupce se souhlasem obecního úřadu s rozšířenou působností, a to na další 3 měsíce. U žádosti, která je podaná obecním úřadem s rozšířenou působností nebo u žádosti podané dítětem je lhůta maximálně 6 měsíců. S těmito žádostmi musí souhlasit rodič nebo jiná osoba, která má odpovědnost za výchovu dítěte. I tento typ pobytu lze prodloužit, doba pobytu však nesmí přesáhnout 12 měsíců. V případě, že o pobytu rozhodl soud na základě předběžného opatření, je pobyt stanoven v rozhodnutí soudu. Soud může předběžné opatření prodlužovat opakovaně o 1 měsíc, ale celková doba pobytu nesmí přesáhnout 6 měsíců.⁴⁹

Příjmem do ZDVOP je vždy pověřen pracovník, který je odpovědný za uskutečnění příjmu, ve většině případů se jedná o sociálního pracovníka.⁵⁰ V praxi to znamená, že sociální pracovník sepsuje se zákonným zástupcem dohodu o umístění dítěte, informuje rodiče o průběhu pobytu, o možnosti návštěv a jiných kontaktů, dále seznamuje rodiče s vnitřními předpisy zařízení atd.⁵¹ V průběhu příjmu je odpovědná osoba za příjem povinná vhodným způsobem seznámit dítě i rodiče s jeho právy a povinnostmi.⁵² Po splnění formální stránky příjmu následuje již představení zařízení. Jedná se tedy o seznámení s prostory zařízení, přestavení klienta ostatním dětem a seznámení s jeho osobním prostorem.⁵³

⁴⁸ Srov. BARVÍKOVÁ, J. - PALONCYOVÁ, J. - MACHOVÁ, J. *Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc – umístování dětí, podmínky péče o děti, financování provozu*, s. 276–290.

⁴⁹ Srov. NOVOTNÁ, V. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*, s. 285–286.

⁵⁰ Srov. *Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany: pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*, s. 79.

⁵¹ Srov. KOVÁŘOVÁ, P. *Standard 9 – přijímání a návštěvy ve ZDVOP*, [online]. [cit. 10. 3. 2019]. s. 3.

⁵² Srov. kol. autorů. *Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany: pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*, s. 79.

⁵³ Srov. KOVÁŘOVÁ, P. *Standard 9 – přijímání a návštěvy ve ZDVOP*, [online]. [cit. 10. 3. 2019]. s. 3.

3.3 Průběh pobytu a práce s dítětem

ZDVOP je povinno zajistit během pobytu dítěti uspokojení bio-psycho-sociálních potřeb. Po celou dobu zajišťuje veškerou péči a nahrazuje tak rodiče. Zařízení tedy zajišťuje dítě po výchovné stránce, zajišťuje péči zdravotní, poskytuje poradenství, pomáhá při přípravě do školy, vytváří zájmové činnosti pro děti a poskytuje odbornou péči nejen sociálního pracovníka, ale také psychologa. V případě, že dítě potřebuje péči jiného odborníka, který není v zařízení zaměstnán, tak je zařízení povinno odborníka zajistit. Veškerá péče a poradenství, které je poskytováno dítěti a jeho rodině je v souladu s individuálním plánem ochrany dětí, který zpracovává orgán SPOD.⁵⁴

Během pobytu dítěte se zaměstnanci snaží prostřednictvím péče a materiálního zabezpečení přiblížit rodinnému prostředí. To znamená, že po dobu pobytu zaměstnanci dělají s dětmi činnosti, které jsou běžné v „normálních“ rodinách. Například děti mají své osobní oblečení, slaví se jejich narozeniny, zajišťují se jim zájmové činnosti, respektují se jejich individuální biorytmy nebo se také děti podílejí na chodu domácnosti (vaření, nákup, úklid) atd.

3.4 Práce s rodinou dítěte

Pobyt v ZDVOP má pomoci dítěti i jeho rodině vyřešit jeho nepříznivou životní situaci. Cílem zařízení je tak návrat dítěte do rodinného prostředí, proto zařízení napomáhá v kontaktu dítěte s jeho rodinou a dalšími blízkými osobami. Pro tento kontakt má každé zařízení svá vnitřní pravidla, se kterými je při příjmu seznámeno dítě i jeho rodina. Pro větší představu o průběhu pobytu lze uvést, že každé zařízení má písemně stanoveno, jak probíhá kontakt rodiny s dítětem (osobní, písemný, telefonický). Ve vnitřních předpisech je tak popsán průběh kontaktu, místo kontaktu, důvody odmítnutí kontaktu s dítětem atd. Veškerá tato podpora ze strany zařízení je v souladu se zájmy a potřebami dítěte.⁵⁵

Rodina, která se dostane do péče zařízení je ve většině případů již vedena na oddělení SPOD. Přidělená sociální pracovníce dle zjištěných informací sestavuje tým odborníků (tzv. multidisciplinární tým), který tak bude pro dítě a jeho rodinu tvořit

⁵⁴ Srov. zákon č. 359/1999 Sb.

⁵⁵ Srov. *Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany: pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*, s. 80–81.

záchrannou sít'.⁵⁶ **Multidisciplinární týmová spolupráce** zobrazuje správné a důkladné hodnocení komplexní situace dítěte a jeho rodiny. Součinnost všech spolupracujících organizací je nezbytná, neboť hodnotí celkovou situaci dítěte a pomáhají sestavit celkový náhled na problémovou situaci. V návaznosti na tyto kroky se snaží najít vhodné východisko z problémového stavu.⁵⁷

Jelikož zařízení ZDVOP patří do záchranné sítě, která je vytvořena sociální pracovníci oddělení SPOD, podílí se i zařízení na sanaci. **Sanace rodiny** je souhrn činností, mezi které se řadí sociálně-právní ochrana dětí a mládeže, sociální služby a další opatření a programy. *Sanace rodiny má svou obsahovou, časovou i procesní strukturu, a to cíl, plán, realizace, monitoring a vyhodnocování.*⁵⁸ Prostřednictvím sanace se předchází, zmírňuje či odstraňuje příčina, která může způsobit ohrožení dítěte. V době, kdy vstoupí na scénu sanace rodiny, je zřejmé, že je zde snaha o zachování rodiny a podpory posílení zdravého fungování rodiny. V případě, že dojde k odebrání dítěte z rodiny, se pracovníci prostřednictvím sanace snaží dosáhnout toho, aby byla dostatečně zajištěna péče o dítě a nebyl přerušen kontakt rodiny s dítětem. Sanace se tak snaží o brzký a hladký návrat do domácího prostředí.⁵⁹ Základním cílem sanace je péče o dítě. Tato oblast je pro každého rodiče citlivá a kritiku týkající se péče o děti přijímají většinou negativně. Lze říci, že negativní reakce je jejich obranou. V rodinách, které mohou být sociálně vyloučeny, se může ukázat velká řada rizik, kde jedno z nich představuje nenaplnění potřeb dítěte. Aby sanace proběhla správně musí pracovník s rodinou vyjednávat o průběhu sanace. Stanovením cílů sanace pomáhá hodnocení jednotlivých oblastí týkajících se péče o dítě.⁶⁰ Oddělení SPOD se tedy snaží prostřednictvím služeb ZDVOP o zlepšení rodinné situace a o co nejrychlejší návrat dítěte do rodinného prostředí.

Další částí spolupráce s rodinou je také **případová konference**. Případové konference se účastní zástupci ZDVOP, dítě, rodina, sociální pracovníci oddělení SPOD, popř. další odborníci. *Případové setkání v oblasti sociálně-právní*

⁵⁶ Srov. BECHYŇOVÁ, V. a kol. *Sanace je spolupráce – metodická doporučení*, s. 4.

⁵⁷ Srov. MATOUŠEK, O. a PAZLAROVÁ, H. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*, s. 37–41.

⁵⁸ BECHYŇOVÁ, V. a KONVIČKOVÁ M. *Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]*, s. 18.

⁵⁹ Srov. BECHYŇOVÁ, V. a KONVIČKOVÁ M. *Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]*, s. 17–19.

⁶⁰ Srov. tamtéž, s. 51–55.

*ochrany dětí může svolat např. klíčový pracovník, ale iniciovat setkání může každý, kdo s dítětem pracuje a shledává důležité koordinovat pomoc, služby a podporu.*⁶¹

Pro objasnění dané problematiky je potřeba si případovou konferenci blíže specifikovat. *Případová konference je plánovaná, koordinovaná a pevně strukturovaná pracovní setkání rodičů, dítěte a odborníků, kteří pracují, pracovali nebo budou pracovat s ohroženým dítětem, jeho rodiči, popř. i s členy širší rodiny.*⁶² Smyslem případové konference, která je svolávána oddělením SPOD, je sjednocení cílů jednotlivých pracovníků. Stanovený cíl často vede k vyřešení problémové situace dítěte a jeho rodiny. Na řešení situace by se měl podílet i uživatel, který je na případovou konferenci též přizván. Případová konference by měla být pro uživatele srozumitelná. Pracovníci jednotlivých institucí, kteří se podílejí na pomoci, by měli uživatele dostatečně motivovat k tomu, aby se na řešení situace co nejvíce podílel a měl motivaci celou situaci změnit. Výstupem případové konference je plán opatření, který by měl vést k vyřešení celé situace a předcházet dalšímu ohrožení dítěte. Na jednotlivých krocích se podílí uživatel za účasti doprovázejících institucí.⁶³ ZDVOP na případové konferenci informuje přítomné o průběhu pobytu, spolupráci s dítětem i rodinou, dále informuje o pobytu budoucím (např. psychologické vyšetření aj.) a pokud to jednání vyžaduje, tak podává návrhy na řešení celkové situace dítěte a jeho rodiny.

3.5 Ukončení pobytu

Důvodem pro ukončení pobytu dítěte v ZDVOP může být jednak to, že v rodině se upravily podmínky a nadále pobyt v zařízení není nutný. Jiným důvodem může být, že dítěti byla nařízena ústavní výchova nebo byla nalezena pro dítě péče rodinného typu. Dalším důvodem je, že dítě neodpovídá věkové skupině, pro kterou je zařízení určené nebo zařízení nemůže zajistit péči vzhledem ke specifickým potřebám uživatele.⁶⁴

Ukončení pobytu je záležitostí, na kterou je dítě postupně připravováno. O ukončení jsou informovány všechny strany, včetně orgánu SPOD. Všechny strany

⁶¹ HRDINOVÁ, A. a kol. *Na jedné lodi aneb jak uspořádat případovou konferenci v oblasti péče o ohrožené děti*, [online]. [cit. 13. 3. 2019]. s. 13.

⁶² BECHYŇOVÁ, V. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*, s. 14.

⁶³ Srov. tamtéž, s. 15–16.

⁶⁴ Srov. BARVÍKOVÁ, J. - PALONCYOVÁ, J. - MACHOVÁ, J. *Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc – umisťování dětí, podmínky péče o děti, financování provozu*, s. 47.

mají prostor se na tuto skutečnost připravit a zajistit tak veškeré formality, které jsou s ukončením pobytu spojené. Při ukončování pobytu jsou osoby, které přebírají dítě do péče seznámeny s aktuálním stavem dítěte (zdravotní stránka, zprávy speciálního pedagoga, psychologická zpráva atd.), jsou jim předány osobní věci a doporučeny navazující služby, které by jim mohly pomoci při výskytu problémů.⁶⁵

⁶⁵ Srov. KOVÁŘOVÁ, P. *Standard 9 – přijímání a návštěvy ve ZDVOP*, [online]. [cit. 10. 3. 2019]. s. 3–6.

4. Role klíčového pracovníka

V následující kapitole podám charakteristiku klíčového pracovníka a obsah jeho činnosti. Hlavní náplní klíčového pracovníka je individuální plánování. Zde také uvedu cílovou skupinu, se kterou pracovník spolupracuje a možná úskalí, se kterými se klíčový pracovník může setkat.

Každé ZDVOP má v rámci svých standardů popsaného klíčového pracovníka zařízení.⁶⁶ *V souladu s novelou zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon č. 401/2012 Sb., dále jen novela zákona SPOD) je zařízení povinno řídit se standardy kvality a v souvislosti s tím existuje u řady kritérií standardů též povinnost písemně vypracovat příslušné dokumenty, směrnice a metodiky.*⁶⁷ S novelou zákona, která je účinná od 1. ledna 2013 přichází pokus o sblížení pravidel sociálně-právní ochrany se systémem sociálních služeb, které upravuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.⁶⁸

4.1 Charakteristika klíčového pracovníka

Manuál uvádí, že klíčovým pracovníkem se stává sociální pracovník. Sociální pracovník tak pracuje nejen s konkrétním dítětem, ale také s jeho rodinou a ostatními kooperujícími odborníky.⁶⁹

Volbu klíčového pracovníka si určuje každé zařízení individuálně dle svých zkušeností a provozu. Dle kritérií, která musí mít zařízení splněno ve standardech kvality sociálně-právní ochrany dětí, je doporučeno, aby pravidla pro určování klíčového pracovníka byla jasně daná, tedy i v písemné podobě.⁷⁰

Pozice klíčového pracovníka, která musí být obsazena osobou na pozici sociálního pracovníka, na sebe váže povinnost vzdělání, kterou doplňují pracovníkovy schopnosti a dovednosti. Vzdělání a dovednosti, které má mít sociální pracovník jsem již uvedla v kapitole 1.3. Zde ještě doplním, že v rámci zařízení ZDVOP mají pracovníci

⁶⁶ Srov. BARVÍKOVÁ, J. - PALONCYOVÁ, J. - MACHOVÁ, J. *Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc – umístování dětí, podmínky péče o děti, financování provozu*, s. 60.

⁶⁷ *Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany: pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*, s. 3.

⁶⁸ Srov. tamtéž, s. 3.

⁶⁹ Srov. *Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany: pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*, s. 97.

⁷⁰ Srov. *Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany: pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*, s. 97.

povinnost se i nadále sebevzdělávat na poli svého působení v zařízení. Rozsahem dalšího vzdělávání je 24 hodin za kalendářní rok.⁷¹

Pozice klíčového pracovníka je zařazena zejména proto, aby byl dodržován individuální přístup k dětem. Jak jsem již zmínila, tak by měl být klíčový pracovník pro dítě důvěrníkem, ve kterém by měl mít jistotu. Kvalitně navázaný vztah mezi pracovníkem a dítětem se pak projevuje tím, že dítě chce s pracovníkem řešit své problémy, ale i běžné věci. Charakteristické pro kvalitního klíčového pracovníka tedy je to, že o dítěti, které má na starosti, má veškeré informace, zná jeho přání, potřeby a starosti.⁷²

O pozici klíčového pracovníka je vždy informováno nejen dítě, ale i jeho rodina. Tyto informace jsou uvedeny i ve spisové dokumentaci dítěte. Do spisové dokumentace jsou zaznamenávány i změny, které mohou na pozici klíčového pracovníka nastat.⁷³

4.2 Obsah činnosti klíčového pracovníka

Sociální pracovník, který je v roli klíčového pracovníka se během pobytu dítěte v ZDVOP stává pro dítě důvěrníkem, na kterého se dítě může obracet ve věci svých potřeb. Během práce s dítětem sociální pracovník pozoruje zejména spokojenost a potřeby dítěte.⁷⁴ *Úkolem je společně stanovit cíle a účel pobytu dítěte v ZDVOP a dále pak pracovat na naplňování plánu poskytování sociálně-právní ochrany. Klíčový pracovník řídí a zodpovídá za průběh sociálně-právní ochrany a provází dítě a jeho rodinu celým procesem pomoci a podpory.*⁷⁵

K hlavním činnostem sociálního pracovníka patří například přítomnost u příjmu dítěte do zařízení. Dále spolupracuje s rodinou, oddělením SPOD a dítětem na vyjednávání cíle a úkolu pobytu. Klíčový pracovník sleduje, vypracovává a hodnotí

⁷¹ Srov. *Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany: pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*, s. 71.

⁷² Srov. BOŤOVÁ, A. *Náhradní rodinná péče a transformace systému péče o ohrožené děti v České republice*, s. 57.

⁷³ Srov. *Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany: pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*, s. 98.

⁷⁴ Srov. BARVÍKOVÁ, J. - PALONCYOVÁ, J. - MACHOVÁ, J. *Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc – umístování dětí, podmínky péče o děti, financování provozu*, s. 60.

⁷⁵ *Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany: pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*, s. 98.

plán sociálně-právní ochrany dítěte. A v neposlední řadě se podílí na koordinaci všech institucí a odborníků zúčastněných při sociálně-právní ochraně dítěte.⁷⁶

4.2.1 Vypracování a naplňování individuálního plánu

Individuální plán je dle povinností standardů kvality sociálně-právní ochrany veden písemně a jedinec se na plánování aktivně podílí. Individuální plánování by se mělo konat během celého pobytu dítěte v zařízení.⁷⁷ Individuální plán je každému dítěti zpracováván individuálně a přihlíží tak k jeho aktuální situaci. V plánu jsou tak zejména upřesněny kroky, které vedou k zadanému cíli, což je nejlepší zájem dítěte. K naplnění cíle je tedy důležité, aby dítě i jeho rodina byli schopni uskutečnit změny.⁷⁸ *Tento plán vzniká ve spolupráci zařízení s rodiči umístěného dítěte, s orgánem SPOD a s dalšími subjekty zapojenými do řešení situace dítěte. Plán poskytování sociálně-právní ochrany musí být v souladu s aktuálním individuálním plánem ochrany dítěte, zpracovaným orgánem sociálně-právní ochrany (§ 42a odst. 1 písm. h) zákona o SPOD).*⁷⁹

Konkrétní individuální plán obsahuje popis současné situace, reálný a srozumitelný postup k naplnění jednotlivých cílů. Postup k naplnění cílů musí být popsán podrobně, proto by zde měli být uvedeni účastníci, místo a způsob realizace. Individuální plán by měl obsahovat i popis silných stránek dítěte a jeho rodiny. Dalším bodem individuálního plánu je popis rizik, která se mohou během pobytu vyskytnout. Zejména by zde měl být popsán postup, jak rizikům předcházet a v případě, že některé z rizikových situací nastanou, měl by zde být nastaven postup řešení.⁸⁰

⁷⁶ Srov. *Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany: pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*, s. 98.

⁷⁷ Srov. BARVÍKOVÁ, J. - PALONCYOVÁ, J. - MACHOVÁ, J. *Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc – umístování dětí, podmínky péče o děti, financování provozu*, s. 60.

⁷⁸ Srov. *Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany: pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*, s. 92–93.

⁷⁹ *Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany: pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*, s. 91–92.

⁸⁰ Srov. *Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany: pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*, s. 93.

4.2.2 Hodnocení individuálního plánu

Klíčový pracovník po dobu plnění individuálního plánu sleduje aktuální situaci, na jejímž základě pak vyhodnocuje další kroky. Tyto procesy jsou neodmyslitelnou součástí individuálního plánování, jelikož jejichž prostřednictvím zjišťuje, zda se daří plán naplňovat nebo ne. Zde se také hodnotí silné a slabé oblasti celého procesu a na základě zjištěných skutečností se přizpůsobuje plán.⁸¹

4.2.3 Spolupráce klíčového pracovníka s pracovníky v zařízení a v dalších institucích

Jak jsem již uvedla v kapitole 3.4, tak ZDVOP je jednou ze záchranných složek, která se nabízí při řešení problémové situace. V multidisciplinárním týmu tedy je zahrnut nejen klíčový pracovník, ale celé zařízení. Proto také pracovníci ZDVOP musí pracovat jako tým. Týmová práce v zařízení je nezbytná pro naplnění společného cíle, kterým je nejlepší zájem dítěte. Po celou dobu se profesionálové snaží o co největší možné zapojení dítěte a rodiny do plánování. Celou skupinu, která se podílí na individuálním plánování, koordinuje sociální pracovník. Osoba na této pozici je ústřední osobou zejména proto, že je v kontaktu s dítětem a zná ho.⁸²

*Všechny zainteresované strany mají aktivně participovat na vytváření, sledování a vyhodnocování naplňování plánu poskytování sociálně-právní ochrany dítěte umístěného v ZDVOP. Zařízení má za tímto účelem písemně zpracována pravidla upravující spolupráci všech zúčastněných stran.*⁸³

4.3 Spolupráce klíčového pracovníka s dítětem a jeho rodinou

Skupina, se kterou se klíčový pracovník v ZDVOP nejčastěji setkává je problémová rodina. Někdy se problémy týkají zejména rodičů, kteří si po dobu pobytu dítěte v zařízení musí vyřešit problémovou situaci. Jindy je na vině problémové chování dítěte.

⁸¹ Srov. *Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany: pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*, s. 94.

⁸² Srov. Matoušek, O. a PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*, s. 167–168.

⁸³ *Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany: pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*, s. 96.

Dospívání je samo o sobě náročným vývojovým obdobím, a tak i spolupráce pracovníka s dospívajícím má svá specifika. Jedinci prochází v době dospívání řadou vývojových problémů, které spolupráci s pracovníky zařízení mohou ovlivnit. Jedním z problémů může být např. střet mezi mladou a starší generací nebo také rozpor s hodnotami druhých, zejména dospělých.⁸⁴ Zároveň také odebrání dítěte z jeho přirozeného prostředí není jednoduché. Úkolem pracovníků je vytvořit pro jedince bezpečné místo a prostřednictvím své stability, spolehlivosti, pozornosti, a empatie doprovázejí jedince pobytem v zařízení. Dítě by mělo vědět, z jakého důvodu je v zařízení, aby situaci lépe pochopilo a dokázalo se s ní vyrovnat.⁸⁵

Pokud přichází do péče ZDVOP dítě z problémové rodiny, tak je rodina povinna si během pobytu dítěte v zařízení podmínky k výchově dítěte upravit, popř. vyřešit další problémy, které jsou nutné k získání dítěte do péče. Většinou se tak jedná o mnohoproblémové rodiny, do nichž spadají rodiny, které mají delší dobu více než jeden problém. Tyto problémy se mohou týkat pouze některých členů nebo se týkají kompletně celé rodiny.⁸⁶ *Oblasti vnějších obtíží mnohoproblémové rodiny jsou sféry vzdělání a práce, hospodaření s penězi, provozu domácnosti, stravování, bydlení, výchovy dětí. ... Individuální problémy, které se v MPR v různých kombinacích vyskytují, jsou zločinnost, závislost na návykových látkách, závislost na hazardních hrách, nezaměstnanost, prostituce, zanedbávání, týrání, a zneužívání atd.*⁸⁷ Při práci s rodinou zjišťuje pracovník minulost rodiny, včetně všech organizací, které se na pomoci rodině podíleli nebo podílejí. Základem pro kvalitní spolupráci je získat si důvěru rodiny tak, aby pracovníka vnímala jako partnera. Dalším bodem je, že pracovník by neměl přebírat kompetence rodiny, ale měl by naopak kompetence rodiny posilovat.⁸⁸

Klíčový pracovník musí spolupracovat nejen s dítětem, ale i jeho rodinou. I v případě, že je dítě v zařízení vinou vlastního chování, tak musí na nápravě spolupracovat i rodina. Spolupráce dítěte, rodiny a klíčového pracovníka je proto nezbytná k brzkému návratu dítěte do rodiny.

⁸⁴ LANGMEIER, J. a KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, s. 159.

⁸⁵ MATOUŠEK, O. ed. *Dítě traumatizované v blízkých vztazích: manuál pro profesionály a rodiny*, s. 165–167.

⁸⁶ Srov. MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi*, s. 75–76.

⁸⁷ Tamtéž, s. 76.

⁸⁸ Srov. tamtéž, s. 79–81.

4.4 Úskalí práce klíčového pracovníka

Pracovní pozice klíčového pracovníka v zařízení není prací jednoduchou. Klíčový pracovník musí mít všeobecný přehled o dění v zařízení i mimo něj, je také ústřední osobou pro ostatní zaměstnance při řešení individuálních problémů dítěte.

Jako první problém, který může klíčového pracovníka doprovázet při plnění jeho povinností je, že je nedostatečně vzdělán, proškolen v oblasti individuálního plánování. Tito pracovníci mohou mít okrajové povědomí, jak je individuální plánování v procesu řešení problémové situace dítěte zásadní. Často ani nevědí, jak se individuální plánování vytváří a jaké nástroje ke správnému plánování mají použít. Opačným problémem může být, že pracovníci jsou vzděláni v této oblasti, ale neumějí odborné vědomosti aplikovat do praxe. Pro pracovníky je dost často individuální plánování zdrojem větší administrativní práce a je pro ně pouze formalitou, která musí být oficiálně splněna pro případ kontroly.

Vzhledem ke specifické věkové skupině, musí být pracovník vzdělán v oblasti vývojové psychologie, protože dospívání je obdobím velkých vývojových změn. Pracovníci, kteří pracují s dospívajícími dětmi si často v mnoha situacích nevědí rady a můžou pak jednat nerozváženě a rozrušeně. Nejčastěji se uchylují k trvalejší převaze některé z obvyklých výchovných forem (nezasahování, rozmazlování, přísnost aj.).⁸⁹

Mezi další problémové situace patří i problémové chování rodiny. Rodina si nechce připustit, že nějaký problém má, a že k vyřešení problémové situace bude muset něco změnit. Problémovou situací pro pracovníky je, že rodina není spolehlivá (nedodržují předem domluvené schůzky) a odmítá přebrat odpovědnost za následky svých činů.⁹⁰

Dalším kritickým bodem je týmová spolupráce. Tým můžou provázet malé konflikty, které bývají součástí každého dne. Avšak tyto problémy mohou vyústit v problémy prudší. Jsou určité situace, které pracovníkům předurčují budoucí konflikty, např. zaměstnání nového člena, propuštění kolegy nebo tvoření skupinek. Problémy, které mohou nastat během těchto situací nebo i jiných se pak můžou projevit např.

⁸⁹ Srov. ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*, s. 348.

⁹⁰ Srov. MATOUŠEK, O. a PAZLAROVÁ, H. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profesie*, 27.

vynucováním si autority, odmítavým postojem ke spolupráci, sklon k vyhledávání uznání atd.⁹¹

Pozice sociálního pracovníka je obklopena rizikovými faktory, které ho během vykonávání jeho pracovních povinností ovlivňují. Proto je také pracovník ohrožen syndromem vyhoření a syndromem pomáhajících. *Syndrom vyhoření je odvozovaný z dlouhodobé nekompenzované zátěže, kterou přináší práce s lidmi. Je to stav psychického, někdy i celkového vyčerpání doprovázené pocity beznaděje, obavami, případně i zlostí.*⁹² *Syndrom pomáhajícího je projev, jímž pracovník pomáhající profese řeší své rané trauma odmítnutého dítěte. Protože trpí nedostatkem pochopení a uznání, chce si je opatřit ve vztahu, ve kterém má mocenskou převahu – ve vztahu k někomu, kdo je aktuálně v nevýhodě.*⁹³

⁹¹ Srov. *Týmová spolupráce*. [online]. [cit. 22. 3. 2019]. s. 36–41.

⁹² MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, s. 232.

⁹³ Tamtéž, s. 263

5. Klíčový pracovník v zařízení vyžadující okamžitou pomoc v Dětském centru Jihočeského kraje (DCJK)

V poslední kapitole představím Dětské centrum Jihočeského kraje, o. p. s. (dále jen DCJK), jehož součástí je ZDVOP. Poté představím činnost klíčového pracovníka a vše co se klíčového pracovníka týká, ať už se jedná o obsah jeho činnosti nebo individuální plán, ale také multidisciplinární spolupráci. Poznatky, které budu prezentovat jsem získala nejen z vnitřních předpisů zařízení, ale také z rozhovorů a pozorování klíčových pracovníků.

DCJK je obecně prospěšná nezisková společnost, která byla založena v roce 2006. Dětské centrum poskytuje sociálně-právní ochranu dětí v ZDVOP a služby sociální prevence prostřednictvím Sociální rehabilitace.⁹⁴

ZDVOP poskytuje péči o děti od narození do 18 let a celým rodinám, které se ocitly v krizové situaci. Tato instituce zajišťuje veškerou péči, kterou aktuálně dítě potřebuje, tzn. i péči pediatra, neurologa, speciálního pedagoga, psychologa až po péči rehabilitační sestry.⁹⁵

Děti jsou do zařízení přijímány dle platné legislativy, a to podle zákona č. 359/1999 Sb. v platném znění a během pobytu zařízení spolupracuje s oddělením SPOD a dalšími institucemi, které jednají v nejlepším zájmu dítěte.⁹⁶

5.1 Role klíčového pracovníka v DCJK

Klíčový pracovník patří neodmyslitelně do pracovního týmu DCJK. Tento pracovník funguje nejen pro děti, ale také pro rodinu a snaží se o propojenost nabízených služeb.

V DCJK je klíčový pracovník přidělován během příjmu vrchní sestrou a sociálním pracovníkem ZDVOP. Klíčovým pracovníkem se tedy stává zdravotní sestra pro zdravotní oblast péče a dále sociální pracovníce pro oblast sociální péče. Přidělení sociálního pracovníka k dítěti je také dáno domluvou mezi zaměstnanci a souhlasem dítěte. V další fázi již pracovníci pracují s dětmi na individuálním plánu.⁹⁷

⁹⁴ Srov. *Domácí řád*. [online]. [cit. 30. 1. 2019]. s. 3.

⁹⁵ Srov. *tamtéž*, s. 4.

⁹⁶ Srov. *tamtéž*, s. 4–5.

⁹⁷ Srov. Standardy kvality ZDVOP DCJK, standard č. 10, [online]. [cit. 30. 1. 2019]. s. 5.

Jak jsem již uvedla, tak DCJK má v rámci svých standardů určené klíčové pracovníky dva. Dle standardů vyplývá, že jako klíčový pracovník funguje v zařízení sociální pracovník a také vychovatel nebo zdravotní sestra, ti jsou na pozici druhého klíčového pracovníka. Rozdíl v určení druhého klíčového pracovníka je dán věkem dítěte. Pokud se jedná o novorozence nebo kojence (kde se hlídá zejména psychomotorický vývoj), tak se stává klíčovým pracovníkem zdravotní sestra. Děti starší má na starosti vychovatelka. Důvodem proč tomu tak je, je skutečnost, že pracovníci jsou s dítětem téměř v každodenním kontaktu, zejména pak v jeho volném čase. Tito pracovníci mají k dětem velice blízko a individuální plánování tak může probíhat i neformální cestou při každodenních záležitostech. Sociální pracovník je s dítětem také v častém kontaktu, ale je pověřen i administrativní prací, která kontakt s dítětem omezuje. Na rozdíl od druhého klíčového pracovníka je však v kontaktu s dalšími institucemi a s rodinou dítěte.

5.2 Obsah činnosti klíčového pracovníka v DCJK

Obsah činnosti klíčového pracovníka je dán pracovní pozicí, na které je klíčový pracovník v DCJK. Avšak pro obě pracovní pozice (sociálního pracovníka a vychovatele) jsou společně níže uvedené úkoly.

Úkoly klíčového pracovníka dle Standardu č. 10 ZDVOP DCJK jsou:

- *Iniciativně si všímá zájmů, potřeb a cílů dětí*
- *je koordinátorem práce týmu lidí, kteří jsou do poskytování služeb zapojeni*
- *zodpovídá za vytvoření a aktualizaci individuálních plánů*
- *zodpovídá za realizaci individuálních plánů.*⁹⁸

5.2.1 Úvodní setkání s uživatelem

Práce klíčových pracovníků začíná první schůzkou s dítětem, která je domluvena dopředu, aby se všechny strany mohly dopředu připravit na setkání. Klíčoví pracovníci před první schůzkou podávají informace o průběhu schůzky (čeho se bude týkat, kde se bude konat, za jakým účelem atd.).⁹⁹

⁹⁸ Standardy kvality ZDVOP DCJK, standard č. 10, [online]. [cit. 30. 1. 2019]. s. 5.

⁹⁹ Srov. Standardy kvality ZDVOP DCJK, standard č. 10, [online]. [cit. 30. 1. 2019]. s. 2.

Ve druhé fázi průběhu práce klíčových pracovníků se již koná samotná schůzka s dítětem. Během schůzky je veden rozhovor mezi stranami v klidné místnosti, kde nejsou aktéři rušeni. Pracovníci jednají objektivně, srozumitelně a přizpůsobují komunikaci mentálním schopnostem dítěte. V této fázi je zásadní navázání důvěry a rovnocenného vztahu mezi klíčovými pracovníky a dítětem.¹⁰⁰

5.2.2 Individuální plánování

Individuální plán péče je sestavován především na základě potřeb, osobních přání a cílů v závislosti na schopnostech, dovednostech a dalších specifických hledisek.¹⁰¹ Při práci klíčových pracovníků dochází tedy k vytvoření individuálního plánu, ale také k vytvoření plánu rizikového, který je součástí individuálního plánu.

Individuální plánování v DCJK začíná většinou po uplynutí adaptační doby, což je většinou po 3–4 týdnech a je vždy přizpůsobená mentálním schopnostem dítěte. Individuální plánování je rozdílné u kojenců, kde se tvoří plán na základě jejich biologických potřeb a jiný je u dospívajících, kteří už si své cíle stanovují samostatně.

Na začátku individuálního plánování seznamuje klíčový pracovník uživatele a jeho rodinu s tím, kdo se bude podílet na poskytování služby (např. pracovníci oddělení SPOD, pracovní tým DCJK, speciální pedagog, psycholog atd.).¹⁰²

Práce klíčových pracovníků v DCJK probíhá formálně i neformálně. Tzn. že plánované schůzky jsou vykonávány v kanceláři sociálního pracovníka, kde jsou všichni přítomni. Zde se jedná zejména o stanovení cílů a jejich následném hodnocení. Nastavení cílů záleží vždy na dítěti, ale je dobré si nastavit 1 nebo 2 reálně splnitelné cíle. Termíny individuálního plánování nejsou pevně stanovené a vychází z aktuální situace a z pocitů dítěte. Během plánování se cíle mohou měnit a přehodnocovat. Plánují se tedy cíle krátkodobé a dlouhodobé a od toho se také odvíjí následné hodnocení. Tzv. neformální plánování probíhá v interakci mezi pracovníkem a dítětem při plnění běžných záležitostí nebo ve volném čase. Důvodem je skutečnost, že pro dítě je většinou stresující, když má jít na předem domluvenou schůzku do kanceláře, která mu je vlastně cizí. Plánování mimo naplánovanou dobu je pro dítě méně stresující a je schopno lépe spolupracovat a otevřít se. Prvotním impulzem pro započetí neformálního

¹⁰⁰ Srov. Standardy kvality ZDVOP DCJK, standard č. 10, [online]. [cit. 30. 1. 2019]. s. 3.

¹⁰¹ Standardy kvality ZDVOP DCJK, standard č. 10, [online]. [cit. 30. 1. 2019]. s. 2.

¹⁰² Srov. Standardy kvality ZDVOP DCJK, standard č. 10, [online]. [cit. 30. 1. 2019]. s. 4.

plánování je, že dítě začne pracovníkovi důvěřovat. Konkrétními situacemi je myšleno např. cesta do školy, společný úklid, procházky, výlety, učení atd.

Pracovníci vedou dítě k tomu, aby se samostatně podílelo na plánování svých cílů, protože jejich prostřednictvím zobrazují především své potřeby.¹⁰³ *Obecné potřeby si dítě v průběhu služby může převádět do podoby individuálních cílů. Pro dosažení těchto potřeb a cílů je dobré, pokud má dítě představu, čeho konkrétně chce dosáhnout v dlouhodobém i krátkodobém horizontu.*¹⁰⁴ Klíčoví pracovníci zjišťují, zda-li jsou cíle reálné a zda je dítě schopno na nich pracovat samostatně nebo s pomocí. Pracovníci zjišťují zájmy a přání dítěte a podle toho směřují možnost dalších návazných služeb, které jsou pak do plánu zaznamenány formou krátkodobých a dlouhodobých cílů.¹⁰⁵

V individuálním plánu dětského centra jsou uvedeny jména osob, kterých se plán týká. První položka v plánu se nazývá Záznam o inventuře, kde je hodnoceno předchozí období, to znamená vše, co předcházelo pobytu v DCJK. Dalšími položkami jsou krátkodobé a dlouhodobé cíle, které si uživatel stanoví a následně i zhodnotí. Tyto položky uživatel popíše, stejně jako definuje proces dosažení stanoveného cíle. Krátkodobé cíle se nastavují na 3 měsíce a dlouhodobé na půl roku. Po uplynutí 3 a 6 měsíců uživatel zhodnotí, zda bylo dosaženo stanovených cílů. Pokud jich nebylo dosaženo, může se nastavený cíl opakovat nebo poupravit. Dalším bodem je rizikový plán, který zaznamenává situace, které mohou v průběhu pobytu nastat a ohrozit tak dítě a jeho okolí. Tímto plánem se pracovníci snaží o přecházení rizikovým situacím.¹⁰⁶

*Hodnocení a přehodnocování poskytovaných služeb, potřeb a cílů vychází vždy z vlastní iniciativy dítěte, které se na hodnocení podílí. Časový horizont přehodnocování plánovaných služeb je pevně stanoven – 1 × za 90 dní (krátkodobé cíle) a 1 × za ½ roku (dlouhodobé cíle).*¹⁰⁷ Na průběhu hodnocení se podílí klíčoví pracovníci i dítě, hodnotí se průběh dosahování cílů, pozitiva i negativa, podávají se návrhy na zlepšení a další přání dítěte.¹⁰⁸

¹⁰³ Srov. Standardy kvality ZDVOP DCJK, standard č. 10, [online]. [cit. 30. 1. 2019]. s. 3.

¹⁰⁴ Standardy kvality ZDVOP DCJK, standard č. 10, [online]. [cit. 30. 1. 2019]. s. 4.

¹⁰⁵ Srov. Standardy kvality ZDVOP DCJK, standard č. 10, [online]. [cit. 30. 1. 2019]. s. 4.

¹⁰⁶ Srov. Standardy kvality ZDVOP DCJK, standard č. 10, [online]. [cit. 30. 1. 2019]. s. 7.

¹⁰⁷ Standardy kvality ZDVOP DCJK, standard č. 10, [online]. [cit. 30. 1. 2019]. s. 5.

¹⁰⁸ Srov. Standardy kvality ZDVOP DCJK, standard č. 10, [online]. [cit. 30. 1. 2019]. s. 5.

5.2.3 Činnost klíčového pracovníka jako koordinátora týmu

Průběh služby je plánován ve spolupráci s dítětem, zák. zástupcem, klíčovým pracovníkem, následně s celým pracovním týmem. Dětské centrum úzce spolupracuje s orgány sociálně-právní ochrany dětí a dalšími subjekty. Veškeré požadavky na poskytované služby vychází ze strany dítěte / zák. zástupce.¹⁰⁹

Vzhledem k náročnosti práce s dětmi je významná spolupráce jednotlivých pracovních pozic a klíčových pracovníků. Pracovní kolektiv by měl být jednotný a umět dobře komunikovat. Proto v DCJK mají nastaven systém, který tak zajišťuje kvalitní předávání informací mezi pracovníky a systém supervize. Průběh práce s dítětem je každý den zapisován pracovníkem do Denního plánu činností, zde jsou popsány poskytnuté služby. Tento plán je součástí Individuálního plánu péče. Zaměstnanci DCJK si předávají informace 2 × denně a vše je také zapsáno do Knihy hlášení.¹¹⁰ Pracovníci se také scházejí na mimořádných poradách, pokud to situace vyžaduje.

Klíčovní pracovníci ZDVOP úzce spolupracují se sociálním pracovníkem dítěte oddělení SPOD, se kterým si předávají informace ohledně aktuálního stavu dětí, předávají si individuální plány a pokud se něco v plánu změní, tak o tom ihned informují druhou stranu. Zařízení se sociálním pracovníkem oddělení SPOD domlouvá na svolání případové konference, která většinou bývá po 3 měsících pobytu dítěte v zařízení. Na případové konferenci jsou přítomny všechny instituce, které poskytují služby dítěti a rodině a dále také rodina, dítě nebo také náhradní rodina. Složení případové konference záleží na konkrétní situaci, proto se zde také můžou vyskytnout třeba i pěstouni, pokud je pravděpodobné, že dítě ze zařízení půjde do náhradní rodinné péče. Zde se řeší naplňování individuálních plánů, zda všechny strany fungují tak, jak mají. Zda dítě plní své povinnosti, jaké má cíle, jaké má potřeby a zda se podílí na naplnění individuálního plánu. Dále je zde hodnocena snaha rodiny o vyřešení situace, tzn., zda spolupracují s institucemi, navštěvují dítě, podnikají kroky, které vedou ke zlepšení situace atd. Na případové konferenci se dále probírá následná situace a výstupem celé konference je, že všichni zúčastnění dostanou úkol, který musí splnit do určitého termínu. Jako příklad mohu uvést např. matka zajistí podmínky pro přijetí dítěte do péče, otec si zajistí zaměstnání, sociální pracovník oddělení SPOD provede

¹⁰⁹ Standardy kvality ZDVOP DCJK, standard č. 10, [online]. [cit. 30. 1. 2019]. s. 2.

¹¹⁰ Srov. Standardy kvality ZDVOP, [online]. [cit. 30. 1. 2019]. s. 6.

šetření v rodině, ZDVOP zajistí vyšetření speciálním pedagogem. Případová konference se dle potřeb může i opakovat.

5.2.4 Spolupráce klíčového pracovníka s dítětem a jeho rodinou v DCJK

DCJK je součástí procesu sanace rodiny, protože zajišťuje péči o dítě a spolupodílí se na vyřešení problémové situace rodiny prostřednictvím kontaktu s rodinou. Proto také práce s rodinou provází klíčového pracovníka po celou dobu pobytu dítěte. Na spolupráci se podílí nejen klíčový pracovník, ale i ostatní zaměstnanci DCJK.

DCJK zprostředkovává návštěvy uvnitř zařízení dle návštěvního řádu zařízení. Zařízení má pro návštěvy určenou místnost, která sousedí s kanceláří sociální pracovnice. Sociální pracovnice na průběh návštěvy dohlíží a vypracovává následně zápis. DCJK má také pevně stanoveny návštěvní hodiny, ale vzhledem k dennímu režimu dítěte lze návštěvu poskytnout i mimo tuto dobu.¹¹¹

Na začátku každé návštěvy je zákonný zástupce seznámen s vnitřními směrnicemi zařízení a s principy základního sociálního poradenství (dále jen ZSP). ZSP je poskytováno zákonným zástupcům při každé návštěvě v zařízení. Zde je písemně zaznamenán aktuální stav situace, ve které se rodina nachází, dále návrh řešení a také vyjádření k průběhu návštěvy ze strany pracovníků i rodiny.¹¹² Sociální pracovník při poskytování ZSP řeší s rodiči jejich momentální situaci (finance, bydlení, spojení se sociální pracovnicí oddělení SPOD, pomoc širší rodiny) a může jim doporučit jednotlivé kroky, které jim mohou pomoci k vyřešení problémové situace.¹¹³ Dále je rodič obeznámen se stavem dítěte (zdravotní stav, školní prospěšnost, problémy atd.).

V případě, že se situace u rodiny zlepšila a sociální pracovnice oddělení SPOD dá souhlas, tak mohou být uskutečněny návštěvy i mimo zařízení. Další fází je pak i návštěva vícedenní, s ohledem na režim dítěte (zohledňují se zejména školní povinnosti). Takto si klíčoví pracovníci ověřují, zda je rodič schopen péče o dítě, zda je na něj spolehnutí, zda dodržuje domluvené podmínky a zda se dítě vrací v pořádku.

¹¹¹ Srov. Domácí řád. [online]. [cit. 30. 1. 2019]. s. 9.

¹¹² Srov. Standardy kvality ZDVOP DCJK, standard č. 1, [online]. [cit. 16. 3. 2019]. s. 6

¹¹³ Srov. Standardy kvality ZDVOP DCJK, standard č. 5, [online]. [cit. 15. 3. 2019]. s. 3.

Závěr

Bakalářská práce je rozdělena do pěti kapitol. Na začátku je popsáno ZDVOP, zejména jeho legislativní ukotvení. Dále služby, které zařízení poskytuje a jeho pracovní obsazení. V další části je charakterizováno vývojového období a změny, které se dospívání týkají. Čtvrtá kapitola se zabývá rolí klíčového pracovníka, zejména tak charakteristikou, obsahem jeho činnosti, cílovou skupinou a problémy, které tato pozice může přinášet. V návaznosti na celou práci je představeno DCJK.

Role klíčového pracovníka, který pracuje v ZDVOP je popsána pomocí dostupné odborné literatury. Velkým pomocníkem pro sepsání práci byly i metodické pokyny vydané Ministerstvem práce a sociálních věcí. Dalším zdrojem informací, který pomohl ucelit pohled na roli klíčového pracovníka, byly informace získané od pracovníků DCJK. Z rozhovorů zejména vyplývá, že proces individuálního plánování není jednoduchou prací a přináší s sebou mnohá úskalí.

Bakalářská práce zjistila, že práce klíčového pracovníka není individuální, ale že jde zejména o týmovou spolupráci. Z uvedených informací je tedy zřejmé, že klíčový pracovník je koordinátorem celého týmu pracovníků. Zde jde především o kvalitní odbornou spolupráci, kdy pracovníci jednají se stejným úmyslem a záměrem. Klíčový pracovník dále spolupracuje i s dalšími institucemi, zejména se sociální pracovníci oddělení SPOD, která je konkrétnímu dítěti přidělena. Spolupráce je důležitou součástí a zejména tak při předávání informací mezi institucemi. Další důležitou složkou při individuálním plánování klíčového pracovníka je rodina. Pokud je dítě umístěno v ZDVOP, tak rodina o dítě zájem má a měla by tak podnikat kroky, které vedou k brzkému návratu dítěte do jejich péče. Klíčový pracovník je tak prostředníkem kontaktu dítěte v zařízení a jedním z pomocníků v řešení jejich situace. Formou „kontroly“ tak můžeme brát i případovou konferenci, které se zúčastňují všichni, kteří se na péči o dítě podílejí nebo chtějí podílet. Případová konference tak slouží ke kontrole, zda všichni plní své povinnosti a případně může usměrnit práci institucí, ale i rodiny a dítěte.

Práce s dospívajícím dítětem je specifická, proto také pracovníci musí mít znalosti o příslušném vývojovém období. Základem spolupráce mezi klíčovým pracovníkem a dítětem je navázání důvěry. Pokud důvěra mezi pracovníkem a dítětem nevznikne, nelze

tvorit individuální plánování. Klíčový pracovník doprovází dítě pobytem v zařízení a stává se jeho důvěrníkem a člověkem, na kterého se může za jakékoliv situace obrátit. Klíčový pracovník jedná s dospívajícím otevřeně a snaží se respektovat jeho rozhodnutí. Na klíčovém pracovníkovi je pak, aby pak dokázal určit vhodná a nevhodná rozhodnutí. Klíčový pracovník jde dítěti příkladem a dává mu možnost poznat svět i z jiné perspektivy.

Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje:

BARVÍKOVÁ, J., PALONCYOVÁ, J., MACHOVÁ, J. *Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc – umístování dětí, podmínky péče o děti, financování provozu*. Praha: VÚPSV, 2012. ISBN 978-80-7416-100-1.

BECHYŇOVÁ, V. a KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-392-5.

BECHYŇOVÁ, V. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0181-6.

BOŤOVÁ, A. *Náhradní rodinná péče a transformace systému péče o ohrožené děti v České republice*. Brno: Triada – poradenské centrum, 2008. ISBN 978-80-254-3353-9.

CARR-GREGG, M. *Psychické problémy v dospívání*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0062-8.

ČAČKA, O. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-060-0.

LANGMEIER, J. a KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 1998. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-195-x.

MACEK, P. *Adolescence: psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-348-x.

Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany: pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Praha: MSPV, 2014. ISBN 978-80-7421-102-7.

MATOUŠEK, O, ed. *Dítě traumatizované v blízkých vztazích: manuál pro profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1242-3.

MATOUŠEK, O. a PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-739-8.

MATOUŠEK, O. a PAZLAROVÁ, H. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0697-2.

MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0

MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0213-4.

MATOUŠEK, O. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073673109.

MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J. ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-x.

NOVOTNÁ, Věra. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 2., aktualizované vydání. Olomouc: ANAG, [2016]. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7554-022-5.

PRŮCHA, J., MAREŠ, J., WALTEROVÁ, E. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

SLOMEK, Z. *Etopedie*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-86723-84-6.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VELEMÍNSKÝ, M. a STUDENOVSKÝ, P. ed. *Rukověť pro poskytovatele a zadavatele sociálních služeb v oblasti problematiky dětí a mládeže*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2008. ISBN 978-80-7394-064-5.

Legislativa

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dítěte, ve znění pozdějších předpisů.

Internetové zdroje

BECHYŇOVÁ, V. a kol. *Sanace je spolupráce – metodická doporučení*. [on-line].

Praha. 2011. [13. 03. 2019]. Dostupné na:

<https://www.sancedetem.cz/file/edee/u/knihovna/24563/strep-sanace-je-spoluprace-metodicka-doporuceni.pdf>.

Domácí řád. [on-line]. 2008. [30. 11. 2018]. Dostupné na:

<http://dcjk.cz/documents/domacirad.pdf>.

HRDINOVÁ, A. a kol. *Na jedné lodi aneb jak uspořádat případovou konferenci v oblasti péče o ohrožené děti*. [on-line]. Praha. 2010. [13. 03. 2019].

Dostupné na: [http://www.pestounskapece.cz/file_prirucky-a-](http://www.pestounskapece.cz/file_prirucky-a-publikace/RaC/Na_jedne_lodi-Methodika_pripadovych_konferenci%282008%29.pdf)

[publikace/RaC/Na_jedne_lodi-Methodika_pripadovych_konferenci%282008%29.pdf](http://www.pestounskapece.cz/file_prirucky-a-publikace/RaC/Na_jedne_lodi-Methodika_pripadovych_konferenci%282008%29.pdf).

JIRKOVÁ, K. *Metodická informace MPSV*. [online]. Praha: MPSV, 2013.

[10. 03. 2019] Dostupné na:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/16207/Methodika_ZDVOP_zar.pdf.

KOVÁŘOVÁ, P. *Standard 9 – přijímaní a návštěvy ve ZDVOP*, [online]. 2015. [10. 03. 2019]. Dostupné na: <http://www.dc-svitavy.cz/zarizeni-pro-deti-vyzadujici-okamzitou-pomoc/standardy-kvality-zdvop/>.

MACELA, M. *Metodické doporučení MPSV č. 1/2011 k některým otázkám spojeným s provozem a financováním zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*. [on-line]. Praha: MPSV, 2011. [30. 01. 2019]. Dostupné na: http://www.ospod.cz/e_download.php?file=data/editor/36cs_1.pdf&original=Metodika_2011_01.pdf.

Standardy kvality ZDVOP. 2008. [on-line]. [30. 01. 2019]. Dostupné na: <http://dcjk.cz/index.php/dokumenty/86-standardy-kvality-zdop>.

Týmová spolupráce. [on-line]. 2013. [22. 03. 2019]. Dostupné na: http://www.benepal.cz/files/project_4_file/TYMOVA-SPOLUPRACE.PDF.

Seznam zkratk

DCJK – dětské centrum Jihočeského kraje, o. p. s.

Oddělení SPOD – oddělení sociálně právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností

Orgán SPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí

SPOD – sociálně-právní ochrana dětí

ZDVOP – zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

ZSP – základní sociální poradenství

Abstrakt

NEDVĚDOVÁ, L. Role klíčového pracovníka u dospívajících dětí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. České Budějovice 2019. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Oddělení praxe. Vedoucí práce Mgr. Magdalena Ehrlichová.

Bakalářská práce pojednává o roli klíčového pracovníka v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Práce představuje legislativní ukotvení zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, charakteristiku adolescence, průběh pobytu v zařízení a roli klíčového pracovníka. Závěrečná kapitola popisuje práci klíčového pracovníka v Dětském centru Jihočeského kraje, jehož součástí je i zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

Klíčová slova

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, klíčový pracovník, Individuální plánování, orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Abstract

NEDVĚDOVÁ, L. The role of a key worker in adolescents in a facility for children requiring immediate help. České Budějovice 2019. Bachelor thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Theology. Department of Practice. Thesis supervisor Mgr. Magdalena Ehrlichová.

The bachelor thesis deals with the role of a key worker in a facility for children requiring immediate help. The work introduces legislative anchoring of this facility, characteristics of adolescence, course of stay in the facility and the role of a key worker. The concluding chapter describes the work of a key worker in the Children's Centre of the South Bohemia, which also includes an institution for children requiring immediate help.

Keywords:

Facilities for children requiring immediate help, key worker, individual planning, authority for social and legal protection of children.